

Az önkormányzati rendszer gerincoszlopa – önkormányzati választások a 10.000 fő fölötti lakosságszámú településeken

*

[A Magyarország helyi önkormányzatairól szóló törvény](#) értelmében Magyarországon települési önkormányzatok működnek a községek mellett **a városokban, járásszékhely városokban, megyei jogú városokban, valamint a főváros kerületeiben.** A helyi önkormányzatok választásakor azonban – ahogyan azt [korábbi cikkünkben kifejtettük](#) – az egyes választási rendszerek és módszerek közötti distinkció nem a települések „rangján”, hanem az ott élők lélekszámán alapszik: másképp választják a képviselő-testületek tagjait azokon a településeken, ahol 10.000-nél kevesebben élnek és máshol ott, ahol ennél magasabb a lakosságszám. (A választás eljárási szabályairól és az ajánlásokról [itt írtunk bővebben.](#))

Az elválasztás e módjának okai nagyon is praktikusak: a települések jogállása olyan területszervezési probléma, amely nem kapcsolódik szorosan a népképviselői szervek felállításához, így nem is lenne indokolt a két eltérő jellegű kérdés összekapcsolása. Bizonyos esetekben ez kifejezetten kontraproduktív eredményre is vezetne: ha a városi jogálláshoz kötnénk az alkalmazandó választási formulát, ugyanolyan módon kellene lebonyolítani a szavazást az ország legkisebb városában, az idei adatok szerint 1.060 lelket számláló [Pálházán](#), mint például [Debrecenben](#) (203.914 fő). Előbbiben a [952 választó](#) számára is egyéni választókerületeket kellene létrehozni, a rendszer pedig kompenzációs listával tenné arányosabbá a végeredményt.

[A helyi önkormányzati képviselők és polgármesterek választásáról szóló törvény](#) (a továbbiakban: Övjt.) tehát a lakosságszámon alapuló elkülönítést választotta. Ennek eredményeképpen az ország 169 településén fogják e rendszerben tartani az települési önkormányzati és a megyei közgyűlési képviselők, valamint a polgármesterek választását. Az ilyen települések eloszlásában országszerte komoly egyenlőtlenségek mutatkoznak: míg Pest megyében (a fővárost leszámítva) 39 ilyen önkormányzat van, Nógrádban és Zalában alig 3 akad belőlük.

Lássuk, milyen szabályok szerint történik a választás!

1. A megyei közgyűlés megválasztása

A 10.000 főt meghaladó lakosságszámú települések választópolgárai főszabály szerint részt vesznek a [megyei közgyűlés tagjainak megválasztásában](#). Kivételt képeznek ez alól a [megyei jogú városok](#) (azaz a 18 megyeszékhely és az Országgyűlés által ilyen címmel felruházott 5 város), amelyek lakosságát a jogalkotó kivonta a területi népképviselői szervek (azaz a megyei közgyűlések) megválasztásában való részvétel alól. További kivételt jelent a 23

fővárosi kerület, hiszen [a főváros sajátos közigazgatási pozíciót foglal el](#): egyszerre települési és területi önkormányzat is, amelynek lakói így megyei közgyűlés választásában nem vesznek részt.

Október 12-én így **összesen 123, 10.000 fő fölötti település** választópolgárainak lesz lehetősége külön szavazólapon a megyei közgyűlés tagjaira voksolni.

2. A helyi önkormányzat képviselő-testületének megválasztása

Az Övjt. az általunk vizsgált településeken úgynevezett **vegyes választási rendszert** vezet be. Ez egy olyan választási formulát jelent, amelyben a képviselő-testület tagjai **két ágról szerezhetnek mandátumot**.

2.1. Az egyéni választókerületek

Az egyik ágon a települést **egyéni választókerületekre** osztják. Az egyéni választókerületi jelöltek saját választókerületükben versengenek egymással, a választáson pedig a „győztes mindent visz” elve érvényesül: az a jelölt szerez mandátumot, aki az egyéni választókerületében a legtöbb érvényes szavazatot kapta. Látható tehát, hogy a mandátum elnyeréséhez a törvény nem követeli meg az abszolút többséget (az összes leadott érvényes szavazat többségét, 50% + 1 szavazatot), hanem pusztán **a relatív többség is mandátumot eredményez**.

Az egyéni választókerületek száma az egyes településeken szintén a lakosságszámtól függ; azt a törvény határozza meg. Ennek értelmében:

- 25 000 lakosig 8 egyéni választókerület,
- 50 000 lakosig 10 egyéni választókerület,
- 75 000 lakosig 12 egyéni választókerület,
- 100 000 lakosig 14 egyéni választókerület

alakul. Minden további 10.000 lakos után eggyel növekszik az egyéni választókerületek száma.

(Érdemes észrevenni, hogy ha a fenti gondolat kísérlet szerint a választási formula a település jogállásából következne, Pálházát 8, átlagosan 120 választót tömörítő egyéni választókerületre kellene osztani, míg Debrecenben 24 kerületet alakítanának és 7.000 választópolgárra jutna egy egyéni képviselő.)

2.2. A kompenzációs lista

A tisztán többségi rendszerben a választási eredmények a legtöbb esetben képtelenek tükrözni a valós választói akaratot: a mandátumok megoszlása a település képviselő-testületében nem a

jelölőszervezetekre leadott szavazatok valós aránya szerint alakul ki. Ezt az aránytalanságot igyekszik kiegyensúlyozni (vagy legalábbis csökkenteni) a jogalkotó a választási formula **másik ágával, a kompenzációs listával.**

A kompenzációs lista feladata éppen az, hogy az egyéni választókerületekben mandátumot nem eredményező (azaz a „vesztesekre” leadott, illetve a győztesre leadott, második helyezetthez képest „többség”) szavazatokat hasznosítsa. E szavazatokat nevezzük **töredékszavazatoknak**, amelyek tehát az egyéni választókerületekben keletkeztek, azaz **a kompenzációs listára közvetlenül nem szavazunk.**

A kompenzációs listán szereplő **jelölteket** a jelölő szervezetek nevezik meg és állítják össze a sorrendjüket. Kompenzációs listát az a jelölő szervezet állíthat, amelyik a település egyéni választókerületeinek több mint felében állított egyéni jelöltet. Látjuk tehát, hogy a kompenzációs ágról való mandátumszerzés minden tekintetben **az egyéni választókerületektől függ.** A fővárosi kompenzációs lista specifikumairól [itt írtunk bővebben.](#)

A kompenzációs listáról megszerezhető mandátumok számát a törvény a következőképpen szabályozza:

- 25 000 lakosig 3 kompenzációs listás mandátum,
- 50 000 lakosig 4 kompenzációs listás mandátum,
- 75 000 lakosig 5 kompenzációs listás mandátum,
- 100 000 lakosig 6 kompenzációs listás mandátum,

illetve minden további 25.000 lakos után egy tovább kompenzációs listás mandátum.

A kompenzációs listás **mandátumok kiosztásának** ugyancsak komplikált módját [ebben a cikkben](#) mutattuk be részletesen. A kompenzációs ágon a jelölő szervezetek által összeállított listákról a jelöltek sorrendjük szerint szereznek mandátumot; ha a lista valamelyik jelöltje egyéni választókerületben szerez mandátumot, vagy polgármesterré választják, a kompenzációs listáról törölni kell (hiszen máshol már tisztséghez jutott) és helyébe a soron következő jelölt lép.

A rendszer ismeri a **választási küszöb** intézményét: nem szerezhet mandátumot kompenzációs listáról az a jelölő szervezet, amely a településen az összes, kompenzációs ágra kerülő szavazat öt százalékát nem szerezte meg.

A vegyes választási rendszerben **kiosztható mandátumok száma** a törvény alapján tehát a következőképpen alakul:

Lakosságszám	Mandátumok száma	
	Egyéni listás	Kompenzációs listás
25.000 lakosig	8	3
50.000 lakosig	10	4
75.000 lakosig	12	5

100.000 lakosig	14	6
100.000 lakostól	10.000 lakosonként +1	25.000 lakosonként +1

3. A polgármester megválasztása

A polgármester megválasztásában az általános szabályok érvényesülnek: a választópolgárok közvetlenül, külön szavazólapon, többségi elvű rendszerben választják, vagyis a tisztséget a **legtöbb szavazatot megszerző jelölt** nyeri el.

4. Összegzés

A 10.000-es lakosságszám fölötti települések önkormányzati választásában komoly változás a betölthető mandátumok számát tekintve következett be. Mindez azt is eredményezi, hogy a pártok számára is növekszik a képviselői és polgármesteri helyek értéke. A kompenzációs listák kevésbé alkalmasak az arányosításra, így hangsúlyosabbá vált a választási formula többségi eleme.

Az előző önkormányzati választásokhoz képest komoly eltolódás figyelhető meg mind a betölthető mandátumok, mind a jelöltek számában: 2010-ben a 10.000-nél több lakosú településeken összesen 2.272 mandátum volt betölthető, amelyekért 15.691-en versengtek, idén.